

Vprašanja za ustno ocenjevanje znanja

Obpanonski svet, 5. razred

1. Pojasni, zakaj so za obpanonski svet značilne ravnine in gričevja.

Odgovor: Za obpanonski svet so značilne ravnine in gričevja zato, ker se ob večjih rekah razprostirajo ravni deli pokrajine, med njimi in ob njihovem robu pa se dvigajo gričevnati predeli. Obpanonski svet obsega predvsem severovzhodni in vzhodni del Slovenije.

2. Kako se ravnine in gričevja razlikujejo po videzu, poselitvi in dejavnostih ljudi?

Odgovor: Ravnine so nizke, odprte in primerne za velika polja, gričevja pa so valovita, z naselji na slemenih in pobočjih. Na ravninah prevladujeta poljedelstvo in živinoreja, na gričevjih pa predvsem vinogradništvo in sadjarstvo.

3. Ob katerih rekah prevladujejo ravnine v obpanonskem svetu?

Odgovor: Ravnine v obpanonskem svetu prevladujejo ob rekah Muri, Dravi in Krki. Prav ob teh rekah so nastale najpomembnejše ravnine tega sveta.

4. Razloži, zakaj so ravnine dobile imena po rekah.

Odgovor: Ravnine so dobile imena po rekah, ob katerih ležijo: ob Dravi je Dravska ravnina, ob Muri Murska ravnina, ob Krki pa Krška ravnina. Tako poimenovanje pokaže, kako močno so reke oblikovale pokrajino.

5. Primerjaj življenje ljudi na ravnini in v gričevju.

Odgovor: Na ravnini je življenje bolj povezano z velikimi polji, večjimi vasmi in lažjo prometno povezavo. V gričevju so hiše bolj raztresene, več je manjših naselij, življenje pa je bolj povezano z delom v vinogradih, sadovnjakih in na turističnih kmetijah.

6. Kje so boljše možnosti za poljedelstvo in kje za vinogradništvo ter sadjarstvo? Pojasni zakaj.

Odgovor: Za poljedelstvo so bolj primerne ravnine, ker so široke, rodovitne in primerne za obdelavo velikih njiv. Za vinogradništvo in sadjarstvo pa so boljša gričevja, posebno prisojna pobočja, kjer je več sonca in manj zmrzali.

7. Zakaj so ravnine obpanonskega sveta med najrodovitnejšimi v Sloveniji?

Odgovor: Ravnine obpanonskega sveta so med najrodovitnejšimi v Sloveniji, ker je tam veliko njiv in ugodni pogoji za kmetijstvo. To so pomembne kmetijske površine, na katerih se prideluje veliko hrane.

8. Kaj to pomeni za kmetijstvo in prehrano ljudi?

Odgovor: To pomeni, da se v obpanonskem svetu pridelava veliko hrane za ljudi in živali. Zato je ta pokrajina zelo pomembna za slovensko kmetijstvo in prehrano.

9. Pojasni, kako reke oblikujejo pokrajino v obpanonskem svetu.

Odgovor: Reke v obpanonskem svetu tečejo počasi, vijugajo in s svojim tokom oblikujejo ravnine, okljuke, rokave in mrtvice. Ob

večjih rekah so zaradi njihovega delovanja nastale tudi najpomembnejše ravnine.

10. V odgovor vključi pojme okljuk, mrtvica in poplava.

Odgovor: Okljuk je rečna vijuga, ki nastane, ko reka počasi meandrira. Mrtvica nastane, ko se star rečni okljuk loči od glavnega toka, poplava pa je pojav, ko reka prestopi bregove in zalije okolico.

11. Zakaj je ob rekah pogosto več travnikov, pašnikov in gozda kot njiv?

Odgovor: Ob rekah je pogosto več travnikov, pašnikov in gozda kot njiv zato, ker reke včasih poplavlajo in je zemlja tam bolj mokrotna ali močvirnata. Na takih območjih so travniki, pašniki in gozd varnejša raba prostora kot njive.

12. Mura je za obpanonski svet zelo pomembna reka. Pojasni njen pomen za naravo, pokrajino in ljudi.

Odgovor: Mura je pomembna, ker je značilna nižinska reka z mrtvicami, mokrišči in posebnim rastlinstvom ter živalstvom. Pomembna je tudi za videz pokrajine, za naravno dediščino in za življenje ljudi ob njej.

13. Primerjaj kmetijstvo v obpanonskem svetu z alpskim ali predalpskim svetom.

Odgovor: V alpskem oziroma predalpskem svetu je zaradi višjega reliefa manj ravnin in manj velikih njiv, zato je več travnikov, pašnikov in živinoreje. V obpanonskem svetu pa je več ravnin, zato je več poljedelstva, v gričevnatih delih pa tudi vinogradništva in sadjarstva.

14. V čem se razlikujejo naravne možnosti in kaj zato ljudje pridelujejo ali redijo?

Odgovor: Naravne možnosti se razlikujejo predvsem po reliefu, temperaturi in velikosti obdelovalnih površin. Zato v obpanonskem svetu pridelujejo več žit, krmnih in industrijskih rastlin, v alpskem svetu pa je več živinoreje in manj obsežnega poljedelstva.

15. Razloži razliko med krmnimi in industrijskimi rastlinami.

Odgovor: Krmne rastline so rastline, s katerimi hranimo živali. Industrijske rastline pa so rastline, iz katerih v tovarnah izdelujejo druge proizvode, na primer olje ali sladkor.

16. Za vsako skupino navedi nekaj primerov in povej, za kaj jih uporabljamo.

Odgovor: Med krmne rastline sodijo na primer koruza in druge rastline za prehrano živine. Med industrijske rastline pa spadajo sladkorna pesa, sončnice, buče in oljna repica, iz katerih izdelujejo sladkor, bučno olje, sončnično olje ali repično olje.

17. Zakaj so vinogradi in sadovnjaki pogosto na prisojnih pobočjih?

Odgovor: Vinogradi in sadovnjaki so pogosto na prisojnih pobočjih zato, ker tam dobijo več sončne svetlobe in toplote. Zaradi tega je tudi manj nevarnosti za zmrzal kot v dolinah.

18. Pojasni to s pomočjo svetlobe, toplote in zmrzali.

Odgovor: Sonce bolje ogreva prisojna pobočja, zato sadno drevje in vinska trta tam bolje uspevata. Toplota se tam dlje zadržuje, v

dolinah pa se hladnejši zrak pogosteje zadržuje in povzroča zmrzal.

19. Zakaj v gričevnatem delu obpanonskega sveta ni veliko velikih mest?

Odgovor: V gričevnatem delu ni veliko velikih mest, ker je teren bolj razgiban, manj je ravnega prostora in gradnja je težja. Tak svet je bolj primeren za manjša naselja kot za velika mesta.

20. Poveži odgovor z reliefom, prometom in načinom življenja ljudi.

Odgovor: Relief vpliva tudi na promet, saj so poti po gričevjih zahtevnejše kot po ravninah. Zato se ljudje tam pogosteje naseljujejo na slemenih in pobočjih, življenje pa je bolj povezano z manjšimi kmetijami, vinogradi in sadovnjaki.

21. Primerjaj obcestne, gručaste in razložene vasi.

Odgovor: Obcestne vasi so dolge vasi ob cestah, gručaste vasi so bolj strnjene, razložena naselja pa imajo hiše precej narazen. Ti tipi naselij se v obpanonskem svetu pojavljajo glede na relief in način življenja ljudi.

22. Kje v obpanonskem svetu se pojavljajo posamezni tipi naselij in zakaj ravno tam?

Odgovor: Na ravninah so pogoste obcestne in tudi bolj strnjene vasi, ker so naselja zrasla ob poteh in na ravnem svetu. Na gričevjih pa so značilna razložena naselja na slemenih, kjer stojijo hiše bolj narazen.

23. Maribor je drugo najpomembnejše središče Slovenije. Zakaj je pomemben za obpanonski svet?

Odgovor: Maribor je pomemben, ker je drugo najpomembnejše središče Slovenije in največje središče severovzhodne Slovenije. Leži ob reki Dravi in ima veliko delovnih mest ter pomembne ustanove.

24. Katere dejavnosti so v Mariboru razvite?

Odgovor: V Mariboru so razvite gospodarske, prometne, kulturne, izobraževalne in zdravstvene dejavnosti. Zato je mesto pomembno za širši del Slovenije.

25. Zakaj v obpanonskem svetu srečamo zdravilišča in terme?

Odgovor: V obpanonskem svetu srečamo zdravilišča in terme zato, ker tam na površje prihajata topla in mineralna voda. Ta naravna bogastva so omogočila razvoj zdraviliškega turizma.

26. Kateri naravni viri omogočajo njihov nastanek in zakaj so pomembni za ljudi?

Odgovor: Naravni viri so predvsem termalni izviri in mineralni izviri. Pomembni so, ker omogočajo zdravljenje, sprostitvev, turizem in razvoj krajev, kjer se zdravilišča nahajajo.

27. Naštej nekaj zdraviliških krajev obpanonskega sveta.

Odgovor: Med zdraviliške in termalne kraje v obpanonskem svetu spadajo Moravske Toplice, Terme Lendava, Terme Banovci, Terme Radenci, Terme Ptuj, Rogaška Slatina in Terme Olimia.

28. Razvrsti jih na take z mineralno vodo in take s termalno vodo.

Odgovor: Med kraje z mineralno vodo spadata predvsem Radenci in Rogaška Slatina. Med kraje s termalno vodo pa sodijo Moravske Toplice, Lendava, Banovci, Ptuj in Olimia.

29. Pojasni, zakaj je turizem v gričevnatem delu obpanonskega sveta dobro razvit.

Odgovor: Turizem v gričevnatem delu je dobro razvit zaradi lepih razgledov, vinogradov, zidanic, vinskih cest, turističnih kmetij in bližine toplic. Gričevja so postala priljubljena pokrajina za oddih.

30. Katere naravne in katere človekove značilnosti privabljajo obiskovalce?

Odgovor: Obiskovalce privabljajo naravne značilnosti, kot so gričevnata pokrajina, sončna pobočja in razgledi, ter človekove dejavnosti, kot so vinske ceste, zidanice, turistične kmetije in zdravilišča.

31. Opiši staro panonsko hišo.

Odgovor: Stara panonska hiša je bila nizka, navadno v obliki črke L, grajena iz ilovice, prebeljena z apnom in krita s slamo. Takšne hiše so bile značilne za obpanonski svet.

32. Razloži, zakaj je bila grajena prav iz takih materialov in v taki obliki.

Odgovor: Grajena je bila iz takih materialov zato, ker so bili domačinom lahko dostopni in primerni za njihov način življenja. Ker so bili ljudje povezani s kmetijstvom, se je tudi domačija prilagodila delu na polju in življenju na podeželju.

33. Zakaj so bili koruznjaki pomemben del domačije?

Odgovor: Koruznjaki so bili pomembni, ker so v njih sušili koruzo. Ker je bila koruza pomembna krmna rastlina za domače živali, je bil koruznjak zelo značilen del domačije.

34. Kaj nam povedo o načinu življenja ljudi v obpanonskem svetu?

Odgovor: Koruznjaki kažejo, da je bilo življenje ljudi v obpanonskem svetu tesno povezano s kmetijstvom, posebno z rejo živali in pridelavo koruze. Povedo nam tudi, da so ljudje prilagodili stavbe svojim vsakodnevnim potrebam.

35. Pojasni, kaj je kožuhanje in kako je potekalo.

Odgovor: Kožuhanje ali ličkanje je bil običaj, pri katerem so ljudje skupaj ličkali koruzne storže. Koruzo so najprej pobrali, jo pripeljali domov, nato pa so se zvečer zbrali sosedje in družina ter koruzo olupili, zvezali in obesili, da se je posušila.

36. Zakaj ta običaj ni bil pomemben samo za delo, ampak tudi za življenje v skupnosti?

Odgovor: Kožuhanje ni bilo pomembno samo zaradi dela, ampak tudi zaradi druženja. Ljudje so peli, pripovedovali zgodbe, jedli, pili in se veselili, zato je bil to hkrati delovni in družabni dogodek.

37. Klopotec ni bil postavljen samo za okras. Pojasni njegov namen.

Odgovor: Klopotec ni bil samo okras, ampak je s svojim zvokom odganjal ptice iz vinogradov. Tako je varoval grozdje pred škodo.

38. Poveži klopotec z glavno dejavnostjo v gričevnatem delu obpanonskega sveta.

Odgovor: Klopotec je povezan z vinogradništvom, ki je ena glavnih dejavnosti v gričevnatem delu obpanonskega sveta. Postavljali so ga prav v vinograde, kjer je pomagal varovati pridelek.

39. Katere stare obrti in dejavnosti so bile značilne za obpanonski svet?

Odgovor: Med stare obrti in dejavnosti spadajo lončarstvo, steklarstvo, mlinarstvo in splavarjenje oziroma splavarstvo. To so bile dejavnosti, povezane z naravnimi viri in načinom življenja v tej pokrajini.

40. Izberi vsaj tri in pojasni, zakaj so se razvile prav tam.

Odgovor: Lončarstvo se je razvilo tam, kjer je bilo dovolj gline, steklarstvo tam, kjer so imeli ustrezne surovine in delavnice, mlinarstvo ob vodotokih, splavarstvo pa ob rekah, po katerih so prevažali les. Ljudje so izkoriščali to, kar jim je ponujala pokrajina.

41. Kako se dediščina obpanonskega sveta kaže v šegah, jedeh in stavbah?

Odgovor: Dediščina obpanonskega sveta se kaže v hišah iz ilovice, koruznjakih, klopotcih, zidanicah, šegah in v značilnih jedeh. Vidimo jo tako v zgradbah kot v običajih in kulinariki.

42. Odgovor podpri s primeri.

Odgovor: Primeri so panonska hiša, kožuhanje, kurentovanje, prekmurska gibanica in bograč. Vse to skupaj daje obpanonskemu svetu prepoznavno kulturno podobo.

43. Opiši kurentovanje in razloži, zakaj ga štejemo med pomembne šege.

Odgovor: Kurentovanje je pustni običaj, pri katerem se kurenti v skupinah sprehajajo, poskakujejo in z zvonjenjem delajo hrup. Oblečeni so v ovčje kožuhe, imajo zvonce, kosmato kapo in palico, zato je to ena najbolj znanih šeg tega prostora.

44. Kaj so ljudje verovali o kurentih?

Odgovor: Ljudje so verovali, da kurenti s svojim prihodom in hrupom odganjajo zimo in prikličejo pomlad. Zato je kurentovanje ena najbolj znanih in pomembnih šeg obpanonskega sveta.

45. Prekmurska gibanica in bograč sta več kot le jedi. Pojasni zakaj.

Odgovor: Prekmurska gibanica in bograč sta pomembna, ker nista le hrana, ampak del kulturne dediščine pokrajine. Po teh jedeh je obpanonski svet prepoznaven, posebej Prekmurje.

46. Zakaj v delu obpanonskega sveta srečamo dvojezične napise?

Odgovor: Dvojezične napise srečamo zato, ker v delu obpanonskega sveta živi madžarska narodna manjšina. To je posebej značilno za okolico Lendave.

47. Poveži odgovor z lego pokrajine in prebivalstvom.

Odgovor: To je povezano z lego ob meji in z zgodovino, saj so bile te pokrajine v preteklosti zaradi Mure bolj ločene od drugih slovenskih pokrajin in pod vplivom Madžarov. To se še danes vidi v prebivalstvu in napisih.

48. Kaj pomeni izraz narodna manjšina?

Odgovor: Narodna manjšina je skupina ljudi, ki pripada narodu, katerega večina živi v drugi državi. Pri obpanonskem svetu govorimo predvsem o madžarski narodni manjšini.

49. Katera narodna manjšina živi v delu obpanonskega sveta?

Odgovor: V delu obpanonskega sveta živi madžarska narodna manjšina. Najbolj značilna je v okolici Lendave.

50. Predstavlja si, da moraš nekomu iz drugega dela Slovenije razložiti, zakaj je obpanonski svet pomemben za celotno državo.

Odgovor: Povedal bi, da je obpanonski svet zelo pomemben, ker je ena naših glavnih kmetijskih pokrajin, ima pomembna mesta, zdravilišča in bogato naravno ter kulturno dediščino. Ta pokrajina je pomembna za hrano, turizem in gospodarstvo države.

51. Kaj bi povedal o kmetijstvu, gospodarstvu, turizmu in naravni dediščini?

Odgovor: O kmetijstvu bi poudaril poljedelstvo, živinorejo, vinogradništvo in sadjarstvo, o gospodarstvu Maribor in drugo industrijo, o turizmu terme in zdravilišča, o dediščini pa panonsko hišo, kožuhanje, kurentovanje ter prekmursko gibanico.

52. Poveži pokrajinske značilnosti z dejavnostmi ljudi: če je pokrajina ravna, rodovitna in ob rekah, katere dejavnosti prevladujejo?

Odgovor: Če je pokrajina ravna, rodovitna in ob rekah, tam prevladujeta poljedelstvo in živinoreja, pogosto pa so tudi večje vasi in boljša prometna povezanost. Takšna pokrajina je primerna za velika polja in obdelavo njiv.

53. Poveži pokrajinske značilnosti z dejavnostmi ljudi: če je pokrajina gričevnata in sončna, katere dejavnosti prevladujejo?

Odgovor: Če je pokrajina gričevnata in sončna, tam prevladujeta vinogradništvo in sadjarstvo, poleg tega pa še turizem, zidanice in turistične kmetije. Prisojna pobočja dajejo rastlinam več svetlobe in toplote.

54. Kateri deli obpanonskega sveta so najbolj primerni za življenje in delo ljudi in kateri manj?

Odgovor: Najprimernejši za življenje in delo so ravninski deli in blažja gričevja, kjer je dovolj prostora za naselja, promet in kmetijstvo. Manj primerni so strmejši gričevnati predeli, kjer je manj prostora, več je nevarnosti za usade in so pogoji za življenje težji.

55. Svoj odgovor utemelji.

Odgovor: To utemeljimo z reliefom: na ravnini je lažja gradnja, več je njiv in cest, v strmejših gričevjih pa je več nevarnosti za usade in manj prostora za večja naselja. Zato tam prevladujejo manjša, razložena naselja.

56. Kaj meniš, kako bi se življenje v obpanonskem svetu spremenilo, če tam ne bi bilo velikih ravnin in toplih izvirov?

Odgovor: Če v obpanonskem svetu ne bi bilo velikih ravnin, bi bilo precej manj poljedelstva in manj hrane iz te pokrajine. Če ne bi bilo toplih izvirov, bi bilo tudi precej manj term in zdraviliškega turizma.

57. Razmisli o kmetijstvu, naseljih in turizmu.

Odgovor: To bi vplivalo na naselja, gospodarstvo in turizem. Kraji, ki so danes znani po kmetijstvu ali zdraviliščih, bi bili manj pomembni in manj razviti.

58. Kako so naravne značilnosti obpanonskega sveta vplivale na hrano, hiše in običaje ljudi?

Odgovor: Naravne značilnosti so vplivale na hrano, ker so ljudje pridelovali to, kar je uspevalo v ravninah in na gričevjih, na hiše, ker so uporabljali lokalne materiale, in na običaje, ker je bilo življenje močno povezano s kmetijskim letom. Zato so nastali koruznjaki, kožuhanje, klopotci in značilne jedi.

59. Zakaj lahko rečemo, da je obpanonski svet hkrati kmetijska, turistična in kulturna pokrajina?

Odgovor: Tako lahko rečemo, ker se v njem prepletajo rodovitna polja, zdravilišča, vinorodna gričevja in bogata dediščina. Pokrajina ni pomembna samo za pridelavo hrane, ampak tudi za oddih in ohranjanje običajev.

60. Kako bi iz videza vasi ali pokrajine ugotovil, ali si na ravnini ali v gričevju?

Odgovor: Ravnino bi prepoznal po velikih poljih, dolgih obcestnih vaseh in odprtem svetu ob rekah. Gričevje pa bi prepoznal po pobočjih, slemenih, vinogradih, sadovnjakih in bolj razloženih naseljih.

61. Zakaj so reke za obpanonski svet hkrati koristne in nevarne?

Odgovor: Reke so koristne, ker oblikujejo rodovitne ravnine, dajejo vodi in življenju pokrajine poseben značaj ter so pomembne za naravo in človeka. Nevarne pa so zato, ker lahko poplavlajo in povzročajo škodo na poljih in v naseljih.

62. Kaj ima večji vpliv na življenje ljudi v obpanonskem svetu: ravnine ali gričevja? Utemelji svoje mnenje.

Odgovor: Po mojem mnenju imajo na življenje ljudi večji vpliv ravnine, ker omogočajo kmetijstvo, večja naselja in boljšo prometno povezanost. Vendar so tudi gričevja zelo pomembna, saj so to pokrajine, kjer uspevajo vinogradi, sadovnjaki in turizem zato sta v resnici pomembna oba dela pokrajine.